

LITERE

PARTICULARITĂȚI LEXICO-SEMANTICE ÎN TEXTUL PSALMIC

Carolina COJOCARU, Facultatea de Litere

In the thesis there were used the following key words: psalm, text, language, archaism, translation, word, sacral, poet, expression. The work has had as purpose the study of the terminology of David and modern writers' Psalms in which it is aimed the distinctive feature of the language from lexical and semantic point of view. In this work there were analyzed the texts of psalms of David and of modern poets: Tudor Arghezi, Alexandru Macedonski, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, Nicolae Dabija.

Cultura românească este semnul verticalității și o componentă definitorie în afirmarea pe plan mondial a poporului. În cadrul multiplelor domenii, textul religios apare drept o realitate diversă și complexă, conturând crearea operelor beletristice, publicistice, științifice și exegetice. În epoca modernă, când literatura devine preponderent laică, scrisul religios se reconstituie prin dimensiuni paralele scrisului cult. Astfel vechea cultură este investigată și valorificată ca o mărturie vie a potențialului artistic al limbii române. Schimbarea rapidă a modelelor culturale și a mentalității impune revenirea la modelul arhetipal al artei, care este textul sacru – remarcabil izvor de inspirație, o inepuizabilă vistierie de mijloace artistice apreciată de către aezii cu vocația cuvântului. Studiul textului religios stimulează interesul pentru aprecierea importanței limbajului în cursul istoriei limbii române. Dacă în trecut limba bisericească se suprapunea cu cea laică, astăzi, în pofida faptului că s-au separat, ele rămân totuși într-un vizibil contact. Relația continuă dintre limbajul textului religios și cel laic stă la baza lucrării noastre, intitulată *Particularități lexico-semantice în textul psalmic*, care este un studiu al terminologiei Psalmilor lui David și ai scriitorilor moderni, studiu în care se urmărește caracteristica distinctivă a limbajului din punct de vedere lexical și semantic. Investigația științifică a pornit de la examinarea terminologiei lingvistice și religioase, pentru a coborî spre particularitățile definițiilor ale acestora.

Cercetarea are ca obiectiv de bază estimarea fenomenului psalmic în literatura română.

Limbajul textului psalmic a constituit obiectul de studiu al multiplelor cercetări care au analizat problema din diferite perspective: a stilisticii, a gramaticii, a lexicului, a sintaxei, a semanticii. Viziunea definitorie este perspectiva limbajului în construcția textului psalmic ca premisă indispensabilă de transmitere a mesajului. În plan secund se evidențiază rolul jucat de limba scrierilor religioase în construirea limbii române literare scrise. Cercetătorii au emis opinii diferite referitoare la particularitățile textului psalmic, unii evidențiind aspectul gramatical al construcțiilor (L. Teleoacă), alții relevând aspectul estetic al textului biblic (Gh. Chivu).

Numărul studiilor consacrate descrierii limbajului religios este restrâns. În acest sens Gheorghe Chivu conchide că limba textelor religioase și a cărților de cult este ignorată din motivul predispoziției pentru caracterul exclusiv laic al culturii noastre moderne. Aici se mai adaugă faptul că lexicul religios este unul specializat, închis, supus unor norme particulare. În pofida acestor impedimente, cercetarea limbajului religios devine un imperativ al modernității ca urmare a schimbărilor rapide produse în societatea românească actuală [3, p.9].

Într-un alt studiu important pentru cercetarea noastră [4], Gheorghe Chivu examinează exprimarea figurată drept particularitate distinctivă a textului beletristic, utilizată în aceeași măsură în textele culte și în scrierile biblice ce aparțin aceleiași variante funcționale a limbii române. Preocupări vizând limbajul psalmic se remarcă în cercetarea lui Ion Coteanu [5, p.59-60], care admite existența unui limbaj teologic doar ca un instrument pentru *exegeza textului biblic* [6, p.29]. Această idee este precedată de afirmația că nu există un stil aparte al textelor biblice, pentru că acestea *nu au în totalitatea lor un stil, ci mai multe, după cum se încadrează în literatura artistică* [5, p.59].

Legătura dintre Cărțile Sfinte și limba populară tradițională este cu siguranță una firească, veche, pentru un popor creștinat devreme și profund. Nevoia de cunoaștere și transmitere accesibilă a textelor biblice s-a vădit cu deosebire lesne de realizat prin intermediul *Psalmilor* atribuiți lui David, care devin adevăratul certificat de naștere al limbii române scrise, chiar al celei literare.

În aceste stângace manuscrise ar trebui căutate originile culturii și literaturii române [1, p.5]. Psalmul românesc nu înseamnă numai

psalmul însuși, devine o specie literară, care are nevoie de discuții teoretice, pentru definiție și explicație. Inițial, *Psalmii* în limba română au menirea de a satisface funcția practică, cea de texte utilizate în cult, dar, ulterior, din această funcție derivă și cea a literaturii. Efortul cărturarilor este unul comparabil cu actul de creație literară. Iluminații timpului adaptează textul cât mai aproape de înțelegerea și înțelepciunea omului comun, vorbitor de limbă română, în care se va valorifica limbajul plastic, conotativ:

Pentru prima dată traducătorii români, confrunțați cu rigorile și neajunsurile unor traduceri literale, sunt siliți să găsească în limba lor maternă, arhaică, rustică, nerafinată artistic, echivalențe lingvistice necesare pentru transpunerea unui text poetic, cum este cel al Psaltirii, plin de metafore și simboluri [ibidem, p.6].

Astfel, limba psalmilor se limpezește și își găsește un loc binemeritat în istoria literară. Traducerea devine o artă în stabilirea echivalențelor lingvistice sugestive, *operație dificilă care a generat destule stângăcii și chiar erori [ibidem, p.7].* Munca enormă de a găsi corespondențe lingvistice românești potrivite pentru a transpune din slavonă sau greacă simbolistica și metaforele biblice, într-o limbă artistică ce abia se năștea, merită să fie menționată ca act de sinergie cu limbajul uzual, arhaic. Ulterior psalmii devin colinde și cântece de stea, având substratul magic ancestral, al motivelor biblice, iar influența folclorului este foarte subtilă, acoperind mai degrabă experiențe de viață, valori morale, soluții de salvare spirituală.

S-a păstrat nealterat *spiritul psalmic*, incantatoriu, chiar și în blestemul cu încărcătură asemănătoare vechilor tragedii antice. În cultura română interesul pentru psalm a luat o vădită amploare. Literatura română a acordat o evidentă atenție acestei paradigme poetice, or psalmul biblic a fost inițial abecedarul esențial în care limba română literară și-a exersat virtualitățile poetice. Gestul regelui poet s-a concretizat într-o necesitate internă într-un registru poetic particular. La o anumită distanță de modelul biblic se creează în timp o tradiție literară unică. Un număr considerabil de poeți români au scris psalmi, cicluri de psalmi, volume de psalmi sau câte un psalm figurând răzleț în antologii.

Ne propunem să urmărim felul în care specia literară cu tradiție seculară reușește să rămână vie, solicitantă și provocatoare pentru poeți, în mod extraordinar, pentru poeții moderni și postmoderni.

E remarcabil faptul că psalmul ca specie literară cu vizibile înclinații religioase, paradoxal, preocupă cu predilecție conștiința poetică modernă până în postmodernitate, cu atât mai mult cu cât se poate observa în ultimii douăzeci de ani de poezie românească cum psalmul cunoaște o curioasă inflație, devenind aproape o modă poetică (care a generat însă cu câteva excepții evidente și volume de versuri inegale valoric, derapând deseori într-un neotraditionalism naiv)[1, p.6]. Provocările acestui început de secol, tensiunea, pozitivismul, nihilismul pun în mod cert sub semnul întrebării credința în Dumnezeu. Spiritul sceptic al postmodernismului distanțează omul de Principiul Absolut al lumii. În aceste condiții, poezii ce caută tangențe cu Absolutul, aleg Psalmul drept o cale în esențialul dialogului cu Dumnezeu. Umanul tinde spre reechilibrare prin interogarea sacrului și recuperarea lui. În asemenea context istoric, filozofic, religios, psalmul (laic) dobândește inevitabil o anumită diferență de cel biblic. Psalmul modern e cu atât mai provocator, cu cât relația omului cu Dumnezeu cunoaște într-o perioadă istorică contradictorie diferite intensități, conflicte, problematizări [ibidem].

Gheorghe Chivu analizează fenomenele limbii atestate în textul religios care sunt utilizate cu o frecvență sporită față de cea atestată în scrierile literaturii artistice. Textele religioase *individualizează în cadrul românei literare contemporane așa-numitul limbaj bisericesc* [3, p.7]. Prin textele religioase se pun în prim-plan elementele de continuitate dintre româna literară din secolele XVII-XVIII și limba scrierilor bisericești actuale [2, p.15].

Luminița Teleoacă realizează o cercetare minuțioasă a limbajului textului psalmic prin analiza și compararea mai multor surse, evidențiind mai multe aspecte: concurența neologismelor cu termenii arhaici ai limbii, arhaismele lexicale, formele populare și regionale, evoluția semanticii textului psalmic [7]. Prin cercetarea sa se conturează contribuția și influența lexicului biblic asupra limbajului comun.

Referințe:

1. ANDRIESCU, A. *Psalmii în literatura română*. Iași: A.I. Cuza, 2004.
2. BĂRBULEANU, A.-M. *Limbajul religios românesc actual*. Craiova, 2013.
3. CHIVU, Gh. *Civilizație și cultură. Considerații asupra limbajului bisericesc actual*. București: Ed. Academiei Române, 1997.
4. CHIVU, Gh. De la litera la spiritul textului sacru. Considerații asupra limbajului figurativ din textele vechi românești. În: *Text și discurs religios*, Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2011, nr. 3.

5. COTEANU, I. Stiluri moderne ale limbii române literare. În: *Limba română*, nr.IX (1960), nr.22.
6. COTEANU, I. *Structura și evoluția limbii române (de la origini până la 1860)*. București, 1981.
7. TELEOACĂ, L. *Limbaajul bisericesc actual între tradiție și inovație*. București: Ed. Academiei Române, 2008.

Bibliografie:

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*. București: Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R, 1988.

*Recomandat
Alexandra GHERASIM, dr., conf. univ.*